

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง "การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 621 คน สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ร้อยละ 20 ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 123 คน และสังเกตครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ จำนวน 40 คน ซึ่งได้รับแบบสอบถามที่ส่งให้ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 207 ฉบับ และได้รับกลับคืนมา จำนวน 197 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.16 ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 207 ฉบับ และได้รับกลับคืนมา 196 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.68 และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 207 ฉบับ และได้รับกลับคืนมา 193 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.23 ส่วนแบบสัมภาษณ์ ได้สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวน 123 ฉบับ และแบบสังเกต ได้สังเกตครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวน 40 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยสร้างแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 621 คน สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ร้อยละ 20 ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบบสอบถาม จำนวน 123 คน และสังเกตครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 40 คน ได้รับแบบสอบถามที่ผู้บริหารโรงเรียนตอบกลับคืนมา จำนวน 197 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.16 ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 196 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.68 และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 193 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.23 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวน 123 ฉบับ และแบบสังเกตครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวน 40 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 749 ฉบับ

การวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 46-55 ปี วุฒิการศึกษาปริญญาตรี เป็นผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนต่ำกว่า 5 ปี เคยเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาการใช้หลักสูตร ที่จัดโดยสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร และเคยสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย โดยเคยสอนแขนงวิชา ลูกเสือ เนตรนารี สุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์มากที่สุด

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุระหว่าง 31-40 ปี วุฒิการศึกษาปริญญาตรี วิชาเอกพลศึกษามากที่สุด มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 5 ปี และมีประสบการณ์ในการสอน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยต่ำกว่า 5 ปี สอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมากที่สุด เคยเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา การใช้หลักสูตรที่จัดโดยสำนักงานเขตพื้นที่ในแต่ละเขต

2. สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่

1 และ 2

2.1 ด้านการแปลงหลักสูตรสู่การสอน

ผู้บริหารโรงเรียน มีเป้าหมายสำคัญในการวางแผน การดำเนินการใช้หลักสูตร กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย คือ พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนมากที่สุด และพัฒนาคุณภาพการนิเทศภายในโรงเรียน น้อยที่สุด การเตรียมการก่อนใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนได้ส่งครูเข้ารับการอบรม สัมมนาการใช้หลักสูตรมากที่สุด และให้ครูศึกษาดูงานโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรน้อยที่สุด วิธีดำเนินการใช้หลักสูตร คือ ติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูมากที่สุด และรองลงมาคือ แนะนำวิธีสอนตามหลักสูตรให้แก่ครู ส่วนวิธีการที่ปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น การจัดทำโครงการพัฒนาการใช้หลักสูตร ส่วนใหญ่จัดทำสื่อและอุปกรณ์ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ รองลงมาจัดส่งเสริมความสามารถของนักเรียนที่มีทักษะพิเศษ วิธีการที่ใช้ในการติดตามผลการใช้หลักสูตรส่วนใหญ่พิจารณาพฤติกรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน รองลงมา สอบถามจากครูประจำวิชา หรือครูประจำชั้น และตรวจสอบจากเอกสารรายงานการประชุมน้อยที่สุด

ปัญหาด้านการแปลงหลักสูตรสู่การสอน พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.52$) เรียงตามลำดับ คือ การดำเนินโครงการพัฒนาการใช้หลักสูตร การวางแผนนิเทศติดตามผล การวางแผนการใช้หลักสูตร การให้ความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตรและการเตรียมการใช้หลักสูตร

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมปีที่ 1 และ 2

มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการใช้หลักสูตรสอดคล้องกันคือ เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาพฤติกรรม บุคลิกภาพมากที่สุด และเพื่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นน้อยที่สุด ส่วนวิธีการเตรียมการวางแผนการใช้หลักสูตร คือ จัดทำแผนการสอนมากที่สุด โดยยึดแนวทางจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และเอกสารที่ทางสำนักการศึกษาจัดทำให้ และมีการจัดทำแผนการสอนและบันทึกการสอนล่วงหน้า 1 สัปดาห์ รองลงมาคือ จัดทำล่วงหน้า 1 ภาคเรียน

ปัญหาด้านการแปลงหลักสูตรสู่การสอน พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีปัญหาสอดคล้องกัน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.86$ และ 2.90) เรียงตามลำดับ คือ การวางแผนปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การเตรียมการจัดทำเครื่องมือวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการใช้หลักสูตร

2.2. ด้านการจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนมากได้จัดครูเข้าสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 โดยใช้ดุลพินิจของตนเอง รองลงมาจัดตามประสงค์ของครู ส่วนใหญ่ให้ครูพิเศษสอนแต่ละแขนงวิชา รองลงมาให้ครูพิเศษสอนทั้งกลุ่มประสงค์ วิชาการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการใช้หลักสูตร ค่าเนิการโดยการส่งครูเข้ารับการอบรม สัมมนามากที่สุด ส่วนการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนมากสนับสนุนให้ครูหาความรู้เพิ่มเติม รองลงมาให้ค่าปรึกษา และช่วยแก้ปัญหา เอกสารคู่มือประกอบการใช้หลักสูตรได้เตรียมเอกสารหลายอย่างมากที่สุด ได้แก่ คู่มือการประเมินผลการเรียน รองลงมาคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยได้รับจากสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร จัดส่งมาให้ ส่วนวิธีการจัดหาสื่อ และอุปกรณ์การสอน ได้จัดงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อ และประชุมปฏิบัติการผลิตขึ้น อุปกรณ์การสอนที่จัดให้มากที่สุด คือ อุปกรณ์การสอนพลศึกษา รองลงมาดนตรีและนาฏศิลป์ ส่วนการจัดอาคารสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้จัดห้องหรือมุมสำหรับจัดกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์มากที่สุด การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้สนับสนุนให้จัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนมากที่สุด รองลงมาจัดประกวดความสามารถของนักเรียน การให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ครูในการจัดกิจกรรม ส่วนใหญ่ได้บริการวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรม รองลงมาสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่าย และนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร ส่วนใหญ่ใช้วิธีการประเมิน จากผลการเรียนของนักเรียน รองลงมาสังเกตการสอนและซักถามปัญหาของครู การช่วยเหลือครูผู้สอนที่ประสบปัญหาในการใช้หลักสูตรผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้แนะนำด้วยตนเอง หรือให้ครูฝ่ายวิชาการ รองลงมาจัดส่งครูเข้ารับการอบรม สัมมนา การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร ส่วนใหญ่ได้ประชุมชี้แจงครูให้มีความรู้เรื่องหลักสูตร รองลงมาจัดทำป้ายนิเทศในโรงเรียน และจัดทำเอกสารแนะนำหลักสูตร สำหรับครูและผู้ปกครองทราบ

ปัญหาด้านการจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน มีปัญหา โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.60$) เรียงตามลำดับมากที่สุด คือ การเชิญวิทยากรหรือผู้ชำนาญพิเศษภายนอกมาให้ความรู้ หรือมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและน้อยที่สุด คือ การจัดหาเอกสารคู่มือประกอบการใช้หลักสูตร ส่วนที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ การสนับสนุนให้ครูผู้สอน ทำบันทึกการสอนล่วงหน้า การส่งเสริมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การสร้างขวัญและกำลังใจ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน ตามลำดับ

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีสภาพการปฏิบัติสอดคล้องกัน เรื่องการจัดครูเข้าสอนได้จัดตามดุลพินิจของผู้บริหารมากที่สุด รองลงมาพิจารณาจากประสบการณ์และความรู้ของครู มีการเตรียมตัวก่อนการใช้หลักสูตรคือ ศึกษาทำความเข้าใจในหลักการ จุดหมาย โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรโดยวิธีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากเอกสารต่าง ๆ และเข้ารับการอบรมที่สำนักงานเขตจัดมากที่สุด และรองลงมาเข้ารับการอบรมที่สำนักงานการศึกษาจัด เอกสารคู่มือประกอบการใช้หลักสูตรที่ใช้มากที่สุด คือ คู่มือการประเมินผลตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง และหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งทางสำนักงานการศึกษาจัดส่งมาให้ มีการจัดทำกำหนดการสอน และแผนการสอน โดยร่วมจัดทำกับคณะครูในกลุ่มโรงเรียน ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอนมีการผลิตขึ้นใช้ด้วยตนเองมากที่สุด และรองลงมาผู้บริหารโรงเรียนจัดหาให้ มีการจัดอาคารสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ จัดห้องหรือมุมดนตรีและนาฏศิลป์มากที่สุด และรองลงมา คือ ห้องจริยศึกษา และพุทธศาสนาสถานกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดมากที่สุด คือ การจัดประกวดความสามารถของนักเรียน ในด้านดนตรีและนาฏศิลป์ ศิลปศึกษาและพลศึกษา รองลงมาจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน ได้รับการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร จากผู้บริหารโรงเรียนและบุคคลอื่น ๆ คือ การเยี่ยมชั้นเรียนและสังเกตการสอน วิธีการแก้ปัญหาการสอน โดยหาความรู้เพิ่มเติมจากเอกสารที่โรงเรียนจัดหาให้มากที่สุด และรองลงมาขอคำปรึกษาจากผู้บริหารโรงเรียนหรือฝ่ายวิชาการ ส่วนวิธีการที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ การใช้หลักสูตร คือ จัดทำป้ายนิเทศในโรงเรียนมากที่สุด และรองลงมา คือ จัดประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบ

ปัญหาด้านการจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตร พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีปัญหาสอดคล้องกันโดยเฉลี่ยอยู่ใน

ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.86$ และ 2.90) เรียงตามลำดับ คือ การได้รับการบริการ สื่อ อุปกรณ์การสอน การจัดแหล่งวิทยาการให้ครูได้ศึกษา ค้นคว้า และการจัดเอกสารคู่มือประกอบ การใช้หลักสูตรอย่างเพียงพอ การจัดสภาพห้องเรียนและอาคารสถานที่ให้มีความเหมาะสม และการได้รับความร่วมมือในการจัดทำกำหนดการสอน แผนการสอน และเครื่องมือวัสดุประสงค์ การเรียนรู้ ตามลำดับ

2.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน

พบว่าผู้บริหารโรงเรียนได้มีวิธีการวางแผนการเตรียมการสอน โดยการ จัดทำแผนงานตลอดปีมากที่สุด และรองลงมาจัดทำแผนงานเป็นรายภาคเรียน ได้ส่งเสริมและ สนับสนุนให้ครูผู้สอนเตรียมการสอน คือ ให้ทำบันทึกการสอนทุกครั้ง แล้วตรวจบันทึกการสอนล่วงหน้า ส่วนวิธีการช่วยเหลือสนับสนุนครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการให้คำปรึกษา แนะนำมากที่สุด และรองลงมาให้บริการด้านสื่อ อุปกรณ์ วิธีการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ได้จัดให้มีการสอนซ่อมเสริม ส่วนวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพให้ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ได้ส่งครูเข้ารับการอบรมที่หน่วยงานจัดมากที่สุด และรองลงมาจัดหาเอกสารประกอบมาให้ครูศึกษา และวิธีการ ช่วยเหลือแนะนำให้มีการสอนตามแผนการสอน และกำหนดการสอน โดยให้ครูทำบันทึกการสอน และสอนตามที่เตรียมไว้ มากที่สุดและรองลงมาให้ความรู้แก่ครูในการวางแผนการปฏิบัติงานด้าน การสอนก่อนเปิดภาคเรียน

ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนได้ส่งเสริมและ สนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยได้ปฏิบัติบ่อย ๆ ทุกรายการ ($\bar{x} = 3.08$) ที่มากที่สุด คือ จัดกิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน เช่น ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ ฯลฯ และน้อยที่สุด คือ จัดกิจกรรม สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ วิธีการช่วยเหลือครูผู้สอนในการจัดหาสื่อ และ อุปกรณ์การสอนส่วนใหญ่ได้จัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ให้สำหรับผลิตสื่อให้เพียงพอ และขอความร่วมมือกับชุมชนในการสนับสนุนน้อยที่สุด ส่วนในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ ตรงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้สนับสนุนให้ครูทำการค้นคว้าเกี่ยวกับสื่อมากที่สุด และรองลงมา ได้แนะนำให้ครูใช้วัสดุท้องถิ่นมาประดิษฐ์ การวัดและประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ประเมินจากการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ $p.02$ มากที่สุด และรองลงมาประเมินจาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและประเมินจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ น้อยที่สุด

การสนับสนุนด้านการวัดและประเมินผลได้ร่วมมือกับกลุ่มโรงเรียนจัดทำเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ การส่งเสริมหรือพัฒนาครูผู้สอนในการวัดและประเมินผล ส่วนใหญ่ให้คำปรึกษาแนะนำ และ รองลงมาได้จัดหาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ครู การส่งเสริมการสอนซ่อมเสริมส่วนใหญ่ให้ คำปรึกษาแนะนำ และรองลงมาจัดหาเอกสารวิชาการให้แก่ครู และเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ เพิ่มเติมน้อยที่สุด

ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน มีปัญหาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.52$) มากที่สุด คือ การให้การสนับสนุนครูผู้สอน ใช้สื่อประกอบการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวดำเนินการของ หลักสูตรฉบับปรับปรุง และการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการวัดและประเมินผลตามลำดับ ส่วนที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ การสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดทำกำหนดการสอน แผนการสอน และบันทึกการสอน การจัดคาบเวลาให้สอดคล้องกับเวลาที่กำหนดในหลักสูตรและ การตรวจบันทึกการสอน ตามลำดับ

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีการเตรียมการสอน โดยการจัดทำบันทึกการสอนทุกครั้ง และสอนตามเวลาที่กำหนดไว้ใน ตารางสอน ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอนบูรณาการภายในกลุ่มประสบการณ์ มากที่สุด และรองลงมาสอนแยกตามแขนงวิชา ในการจัดทำกำหนดการสอน ได้แบ่งเนื้อหาเป็น หน่วยการเรียน ตามที่หลักสูตรกำหนด ส่วนการจัดทำบันทึกการสอนได้ศึกษาเอกสารหลักสูตร และเอกสารเกี่ยวข้อง มีการเตรียมตัวนักเรียนก่อนสอน โดยการจัดบรรยากาศภายในห้องเรียน ให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียน

ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริม ลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อย ๆ ($\bar{x} = 2.77$ และ 2.79) โดยปฏิบัติสอดคล้องกัน คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ได้แก่ ส่งเสริมให้ประพาดิตนเป็น คนดี และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่วนกิจกรรมที่ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ได้แก่ จัดกิจกรรมสัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พัฒนาความมั่นใจตนเอง ได้แสดงออกอย่างเสรี และมีความสนุกสนาน จัดกิจกรรมปลูกฝังการวางแผนปฏิบัติงานอย่างมี ขั้นตอนและเป็นระบบ จัดทำกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนร่วมอภิปรายเสนอแนะ หากทางแก้ปัญหา

และปรับปรุงการฝึกปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ก็สอดคล้องกันอยู่ในระดับการปฏิบัติ บ่อย ๆ มากที่สุด ได้แก่จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง รองลงมาจัดกิจกรรมหลากหลายโดยเน้นทักษะกระบวนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมปลูกฝังนิสัยรักการประหยัดโดยส่งเสริมให้ใช้เศษวัสดุท้องถิ่นน้อยที่สุด ส่วนที่แตกต่างกันได้แก่ จัดกิจกรรมบูรณาการภายในกลุ่มประสบการณ์ โดยครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ปฏิบัติบ่อย ๆ ส่วนครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

สื่อที่ใช้ประกอบการสอนมากที่สุด คือ สื่อการสอนพลศึกษา รองลงมา คือ การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ โดยใช้สื่อประกอบเป็นบางครั้ง ซึ่งครูและนักเรียนใช้สื่อร่วมกัน การวัดและประเมินผลได้แบ่งวัดและประเมินผลเฉพาะเนื้อหาและวิชาที่สอน มีการสร้างเครื่องมือวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ขึ้นเอง ส่วนเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนการสอน มีการร่วมกันจัดทำกับคณะครูในกลุ่มโรงเรียน และเครื่องมือที่ใช้มากที่สุดคือ แบบทดสอบ รองลงมา คือ แบบสังเกตพฤติกรรม โดยวัดทุกครั้งการสอนจบหน่วยการเรียนรู้ การประเมินผลปลายภาคเรียน โดยการสุรจากคะแนนทดสอบปลายภาค และผลการผ่านเกณฑ์จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน คือ ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงตามสภาพการณ์ต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาให้นักเรียนแสดงออกตามความสนใจ กิจกรรมช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาทางการเรียน คือ สอนเป็นกลุ่มและกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ คือ จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออกตามความสนใจและความถนัดมากที่สุด

ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีปัญหาสอดคล้องกัน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.70$ และ 2.83) เรียงตามลำดับ คือ การจัดหาสื่อและอุปกรณ์การสอนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร ฉบับปรับปรุง และการวิเคราะห์เนื้อหาให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ใน $p.02$ การจัดกิจกรรมบูรณาการภายในกลุ่มประสบการณ์ทุกแขนงวิชา และการจัดกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรมตามโอกาส

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ด้านการแปลงหลักสูตรสู่การสอน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีเป้าหมายสำคัญในการวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตร คือ พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การเตรียมการก่อนการใช้หลักสูตร ได้ส่งครูเข้ารับการอบรม สัมมนาการใช้หลักสูตร และมีวิธีดำเนินการใช้หลักสูตรโดยติดตามผลการเตรียมการใช้หลักสูตรของครูและแนะนำวิธีสอนตามแนวของหลักสูตรให้แก่ครู และจัดทำโครงการพัฒนาการใช้หลักสูตร โดยการจัดหาสื่อ อุปกรณ์ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและส่งเสริมความสามารถนักเรียนที่มีทักษะพิเศษเป็นการช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและมีความกล้าแสดงออก เกิดการพัฒนาค่านิยม พฤติกรรมและบุคลิกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการใช้หลักสูตรของครูผู้สอนที่มีวัตถุประสงค์ในการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาพฤติกรรม บุคลิกภาพ ค่านิยม เจตคติ เป็นคนช่างคิด ช่างทำ และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ และผู้บริหารโรงเรียนได้ติดตามผลการใช้หลักสูตรของครู โดยการพิจารณาพฤติกรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยสอบถามจากครูประจำชั้น หรือครูประจำวิชา เพราะในการนำหลักสูตรไปใช้นั้น จำเป็นต้องมีการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูสามารถดำเนินการใช้หลักสูตรได้ถูกต้อง และสามารถให้คำแนะนำและช่วยแก้ปัญหาได้

ปัญหาด้านการแปลงหลักสูตรสู่การสอน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาค่าเนนโครงการพัฒนาการใช้หลักสูตร ซึ่งข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์พบว่าโรงเรียนบางส่วนได้เขียนโครงการต่าง ๆ ไว้ในแผนงานประจำปีมากมาย แต่ไม่ค่อยได้ดำเนินการตามแผน ส่วนปัญหารองลงมาคือ การวางแผนการนี้เทศติดตามผลการใช้หลักสูตร พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ได้พิจารณาพฤติกรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมากที่สุด ซึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมีลักษณะโครงสร้างประกอบด้วยกิจกรรมจริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา ดนตรี และ

นาฏศิลป์ ลูกเสือและยุวกาชาด ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ดี จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ครูประจำวิชา พบว่าผู้บริหารได้จัดให้มีการนิเทศภายใน โดยผู้ที่ทำการนิเทศ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนซึ่งเป็นหัวหน้าสายการสอนในระดับชั้น แต่ก็ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้นิเทศอาจจะไม่มีความรู้ในเรื่องที่จะนิเทศ และได้รับการยอมรับจากครูผู้สอน ดังจะพิจารณาจากข้อมูลพบว่าผู้บริหารบางคนยังไม่เคยเข้ารับการอบรม สัมมนา การใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงเลยทำให้การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรยังเป็นปัญหาอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มีนา คงสุริชนะนาวิน (2528) พบว่าการนิเทศภายในยังไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ คือ ผู้บริหารไม่เข้าใจงานนิเทศภายใน ขาดการวางแผนการนิเทศที่แน่นอน และมีภาระหน้าที่อื่น ๆ มากทำให้ไม่มีเวลาในการนิเทศ

การเตรียมการก่อนการใช้หลักสูตร โรงเรียนได้จัดส่งครูเข้ารับการอบรม สัมมนาที่ทางสำนักงานเขตจัดขึ้นมากที่สุด ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ในการอบรม แต่ละครั้งที่จัดขึ้นนั้นทางสำนักงานเขตได้ใช้วิทยากรที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนในเขตที่ไปอบรมมาจากสำนักงานการศึกษาเป็นการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา ซึ่งบางคนก็ไม่มีความรู้ความสามารถในกลุ่มประสบการณ์ที่รับผิดชอบ และระยะเวลาที่จัดในการอบรมสั้น สถานที่จัดอบรมบางเขตอยู่ไกลการคมนาคมของครูทำให้ไม่สะดวกในการเดินทาง และมีครูบางส่วนยังไม่เคยผ่านการอบรมการใช้หลักสูตรมาก่อน

2. ด้านการจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนได้จัดครูเข้าสอนโดยใช้คุณลักษณะของตนเองเป็นส่วนใหญ่และจัดตามประสบการณ์และวุฒิการศึกษาโดยให้ครูพิเศษสอนสอนแยกตามแขนงวิชามากกว่าให้ครูพิเศษคนเดียวสอนทั้งกลุ่มประสบการณ์ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนยังไม่ค่อยเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่มีความเข้าใจในโครงสร้างของหลักสูตรเป็นแบบบูรณาการและแบ่งเป็นหน่วยการเรียน แต่ลักษณะการจัดการเรียนการสอนได้จัดครูสอนหลายคน ทั้งนี้เนื่องจากถ้าจัดสอนคนเดียวจะมีปัญหาเกี่ยวกับความสามารถทุกแขนงวิชา การจัดให้สอนแต่ละแขนงวิชาทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมได้ชัดเจน และแบ่งการสอนได้เหมาะสม การจัดครูเข้าสอนจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความสมัครใจของครูแต่ละคนทั้งสิ้น

เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนได้ใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรมากที่สุด

วิธีการสร้าง ความรู้ ความเข้าใจในการใช้หลักสูตรโดยการสอนครูเข้ารับการอบรม สัมมนาที่ทางสำนักงานเขตจัดขึ้นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้สอนโดยสนับสนุนให้ครูหาความรู้เพิ่มเติมได้จัดเตรียมเอกสารคู่มือประกอบการใช้หลักสูตรหลายอย่าง ได้แก่ คู่มือการประเมินผล คู่มือหลักสูตร และคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มากที่สุด โดยได้รับจากสำนักการศึกษา ส่วนวิธีการจัดหาสื่อ และอุปกรณ์การสอนได้จัดงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อ ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าทางสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้มีบริการจัดส่งสื่อการสอนประเภทรูปภาพและบัตรคำให้ทุกปี ถ้าเป็นสื่อราคาแพงที่โรงเรียนมีความต้องการบางโรงเรียนก็จะขอความช่วยเหลือจากชุมชนและผู้บริหารโรงเรียนได้จัดวัสดุ อุปกรณ์การสอนผลิตมากที่สุด จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนทราบว่าทางสำนักงานเขตได้จัดงบประมาณให้ทางโรงเรียนจัดซื้อ ซึ่งก็ไม่เพียงพอและเหมาะสมกับความต้องการของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มีนา คงสุริษนาวัน (2528) พบว่าสื่อและอุปกรณ์การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมีจำนวนไม่เพียงพอ และ วิญญู ทวีพระประภา (2524) พบว่าในด้านสื่อประกอบการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในเกณฑ์มาก คือ งบประมาณที่ใช้ดำเนินการ และตรงกับการวิเคราะห์งานวิจัยการศึกษาด้านการประถมศึกษาในประเทศไทยของกรมวิชาการ (2532) พบว่า สื่อการเรียนการสอนไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และเอกสารค้นคว้าแหล่งวิทยากร และไม่เพียงพอกับความต้องการของครู การจัดสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้จัดห้องดนตรีและห้องนาฏศิลป์ จากข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์พบว่าโรงเรียนที่สนับสนุนกิจกรรมทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์จะมีเครื่องดนตรีไทย และดนตรีสากล จึงจัดห้องไว้สำหรับเก็บอุปกรณ์และเป็นห้องฝึกซ้อม ส่วนการจัดกิจกรรมบางโรงเรียนสถานที่ที่ไม่เอื้ออำนวย และมีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน จึงได้จัดให้ใช้ห้องประชุมแทน และบางโรงเรียนก็ไม่มีเครื่องดนตรีไทย ก็จัดให้มีห้องสำหรับจัดกิจกรรมโดยใช้รวมกันกับชั้นอื่น ๆ ส่วนห้องสำหรับจัดกิจกรรมที่รองลงมาคือ ห้องจริยศึกษาและพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรุงเทพมหานครที่จัดประกวดโรงเรียนดีเด่นในระดับเขต ระดับโซน ทำให้ผู้บริหารได้จัดอาคารสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมให้ครบตามกลุ่มประสบการณ์ ถึงแม้ว่าบางโรงเรียนจะมีสถานที่ไม่เหมาะสมและคับแคบก็จะมีแบ่งสัดส่วนตามระเบียบอาคารเป็นห้องต่าง ๆ ซึ่งบางโรงเรียนก็ไม่ได้ใช้

สถานที่ที่จัดไว้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน แต่ก็จัดไว้สำหรับเก็บอุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งตรงกับ บุญนิตย์ ไวสุตติก (2522) พบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนอาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณโรงเรือนคับแคบ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้สนับสนุน ให้จัดนิทรรศการ แสดง ผลงานนักเรียน ซึ่งข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนได้สนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยได้ร่วมกับโรงเรียนระดับกลุ่มจัดแสดงนิทรรศการ ผลงานของนักเรียนทุกปี และจัดกิจกรรมอื่น สำคัญตามประเพณีท้องถิ่นทั้งยังเป็นการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนอีกด้วย นอกจากนี้ยังได้จัดประกวดความสามารถของนักเรียนร่วมกับสถาบันเอกชนซึ่งเป็นการนำชื่อเสียง มาสู่โรงเรียน และเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้ครูทำงานตามความถนัดและความสามารถ ผู้บริหารได้ให้ความช่วยเหลือแนะนำ ในการจัดกิจกรรม โดยการบริหารวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ใน กิจกรรม และสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่าย ส่วนการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร ได้ประเมิน จากผลการเรียนของนักเรียน สังเกตการสอนและซักถามปัญหาของครู เพื่อจะทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง จะได้แนะนำช่วยเหลือ แก้ไข ปัญหาด้านการเรียนการสอน เพื่อให้การใช้ หลักสูตรดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ฉะนั้นการนิเทศติดตามผลจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะ ทำให้ทราบ ข้อมูลปัญหาในระหว่างการใช้หลักสูตร ซึ่งสังจิต อุกทรานันท์ (2528) ได้เสนอแนะ ในเรื่องนี้ไว้ว่าการนิเทศการใช้หลักสูตร หรือการนิเทศการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงหลักสำคัญ ของการนิเทศ คือ เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการ คอยตรวจสอบเพื่อจับผิดประการใด โดยผู้นิเทศจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจ อันดีกับผู้รับการนิเทศ การช่วยเหลือครูผู้สอนที่ประสบปัญหาการใช้หลักสูตร ได้แนะนำด้วย ตนเองหรือให้ครูฝ่ายวิชาการ และการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรได้ประชุมชี้แจงครูให้มีความรู้ เรื่องหลักสูตร จัดทำป้ายนิเทศ และจัดเอกสารแนะนำหลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบ ซึ่งการ ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน ควรมีการวางแผนในการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้า โดยให้ครูทุกคนเข้าใจในหลักการประชาสัมพันธ์ ลงมือปฏิบัติ และประเมินผลหลังการปฏิบัติเพื่อหาแนวทางแก้ไข ทั้งนี้ในการประชาสัมพันธ์การใช้ หลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบนั้นต้องทำเป็นระยะติดต่อกันไปแต่ละครั้งไม่ควรใช้เวลานาน และควร ใช้รูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกัน ละมัย จันตะชอด (2534)

พบว่า โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรโดยการประชุมชี้แจงผู้ปกครองได้เข้าใจ แต่ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของหลักสูตร

ส่วนปัญหาด้านการจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาระดับปานกลาง ตามลำดับคือ การเชิญวิทยากรหรือผู้ชำนาญการภายนอกมาให้ความรู้หรือมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ วิภาวดี ยงเจริญ (2524) พบว่า มีปัญหาด้านการเชิญวิทยากรในชุมชนมาให้ความรู้หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้ทราบว่าบทบาทของผู้ปกครองในการช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำได้อย่างไร โดยชี้แจงหรือให้ความรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างย่อ ๆ พอให้ผู้ปกครองเข้าใจ ทั้งนี้เพราะหากผู้ปกครองไม่เข้าใจ ก็จะไม่เห็นความสำคัญ และก็จะไม่ให้ความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับ สรุปผลจากการประชุมสัมมนา เรื่อง "การจัดการประถมศึกษาเพื่อประชาชน" ก็มีความเห็นว่าการที่จะจัดการประถมศึกษาให้มีคุณภาพ ควรจัดให้การศึกษาแก่ผู้ปกครองส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน (กรมวิชาการ, 2528)

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จากการวิจัยพบว่าในด้านการจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตรในเรื่องของการจัดครูเข้าสอน สอดคล้องกับผู้บริหารโรงเรียน คือ จัดตามดุลพินิจของผู้บริหาร มีการเตรียมตัวก่อนการใช้หลักสูตร คือศึกษาทำความเข้าใจในหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และเนื้อหาของหลักสูตร โดยศึกษาด้วยตนเองจากเอกสารต่าง ๆ และเข้ารับการอบรม สัมมนา ที่ทางสำนักงานเขตจัดขึ้นซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ พบว่า ครูได้อ่านจากเอกสารประกอบการใช้หลักสูตรที่โรงเรียนมีอยู่ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวไม่น่าจะเพียงพอ แม้ว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่จะสามารถศึกษาได้จากเอกสารด้วยตนเอง ซึ่งก็เป็นวิธีหนึ่งในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม แต่บุคคลมีความแตกต่างกันในศักยภาพการรับรู้ ความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งมีบางส่วนก็เข้ารับการอบรม สัมมนา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยยิ่งขึ้น และน่าจะมีการประชุมปฏิบัติการทางการสอน หรือประชุมปฏิบัติการผลิตสื่อการสอนระหว่างครูในโรงเรียน หรือกลุ่มโรงเรียนในระหว่างปีภาคเรียน ตลอดจนส่งเข้ารับการอบรมระยะสั้น ๆ ที่หน่วยอื่น ๆ จัดเพื่อให้เกิดความตื่นตัว กระตือรือร้น ที่จะคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อพัฒนา

การเรียนการสอนของตนให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ เป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ และเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูอย่างดียิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมาน พุแสง (2524) พบว่า ครูที่เข้ารับการอบรมมีสมรรถภาพในการทำงานสูงกว่า เอกสารคู่มือประกอบการใช้หลักสูตรที่ใช้มากที่สุด คือคู่มือประเมินผลตามหลักสูตร ฉบับปรับปรุง หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และคู่มือการใช้หลักสูตร ซึ่งทางสำนักการศึกษาจัดส่งมาให้ มีการจัดทำกำหนดการสอนโดยส่วนรวมจัดทำร่วมกับคณะครูในกลุ่มโรงเรียน จากข้อมูลที่สัมภาษณ์พบว่า ในแต่ละโรงเรียนได้จัดส่งครูที่สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ได้ร่วมกันจัดทำเป็นลักษณะการประชุมปฏิบัติการ โดยแบ่งให้รับผิดชอบเป็นหน่วยการเรียน แล้วมาจัดทำพิมพ์เป็นรูปเล่มสำหรับแจกไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งเกิดปัญหาในลักษณะของเนื้อหาสาระที่ออกมาจะเป็นไปตามความถนัดของครูผู้เขียนไม่ได้เป็นบูรณาการ และไม่มีความต่อเนื่องกัน และโรงเรียนอีกส่วนหนึ่งผู้บริหารไม่มีการวางแผนในการจัดครูเข้าสอน ได้ตัดปัญหาโดยส่งครูประจำชั้นหรือครูที่จะสอนชั้นอื่นไปแทน พอกลับมาแล้วก็ไม่ได้สอน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาผู้ที่จะมารับช่วงต่อไป ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอนมีการผลิตสื่อขึ้นใช้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกัน สุพิน จาชะภูมิ (2533) ได้พบว่า ครูในโรงเรียนดีเด่นกรุงเทพมหานครส่วนมากจัดทำสื่อการสอนใช้เอง เนื่องจากสื่อการสอนของโรงเรียนมีไม่เพียงพอ ครูจึงต้องทำสื่อการสอนเพิ่มขึ้น และมีบางส่วนที่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้จัดหาให้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนพบว่าผู้บริหารได้ขอจากสำนักการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ สื่อประเภทรูปภาพ บัตรคำ แผนภูมิต่าง ๆ การจัดอาคารสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับผู้บริหาร คือ จัดห้องดนตรีและนาฏศิลป์มากที่สุด ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรครูผู้สอนมีสภาพการปฏิบัติแตกต่างจากผู้บริหารพบว่า ได้จัดประกวดความสามารถของนักเรียนมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนได้จัดทำกิจกรรมด้วยตนเองมากกว่าที่จะจัดทำเป็นหมู่คณะเหมือนกับผู้บริหารที่เห็นว่าการจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนมากที่สุด และได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางความสามารถร่วมกับกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของโรงเรียนกรุงเทพมหานครที่สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ดังที่ สุพิน จาชะภูมิ (2533) และชานาญ วัฒนะ (2529) เสนอแนะไว้ว่ากิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนพบว่าครูพานักเรียนไปบำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชน และร่วมกิจกรรมตามประเพณีกับชุมชนและครูสัมพันธ์กับชุมชนมากที่สุดในลักษณะพานักเรียนไปร่วม

กิจกรรมของชุมชน การได้รับการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรจากผู้บริหารโรงเรียนและบุคคลอื่น ๆ คือการเตรียมชั้นเรียนเพื่อสังเกตการจัดการเรียนการสอน ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ส่วนมากได้รับการนิเทศจากผู้บริหารโรงเรียน ครูฝ่ายวิชาการของโรงเรียน และครูผู้สอนซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ เป็นการนิเทศภายในโรงเรียน จากการปฏิบัติดังกล่าวนับได้ว่าโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศมากขึ้น เพราะการนำหลักสูตรไปใช้นั้นจำเป็นต้องมีการนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูสามารถดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง และเกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ถึงแม้การนิเทศการศึกษาจะมีความจำเป็นมาก แต่ก็มีข้อจำกัดในด้านของบุคลากรผู้ให้การนิเทศ ซึ่งกรุงเทพมหานครได้จัดมีศึกษานิเทศก์รับผิดชอบในเขตต่าง ๆ เพียงเขตละ 1 คนเท่านั้น ซึ่งทำให้บางเขตที่มีโรงเรียนในความรับผิดชอบมากทำให้การนิเทศติดตามผลกระทำไม่ได้ทั่วถึง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงควรที่จะมีการส่งเสริมให้มีการจัดระบบการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ แต่จากการปฏิบัติด้านการนิเทศภายในของโรงเรียนพบว่า ยังประสบปัญหาคือผู้บริหารและผู้รับผิดชอบไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการนิเทศ และความรู้ความสามารถในกลุ่มประสบการณ์ เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน โดยโรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้ครูที่ทำหน้าที่นิเทศกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ โดยการส่งเข้ารับการอบรม ศึกษาเพิ่มเติม ตลอดจนสนับสนุนแหล่งวิชาการสำหรับที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเพื่อทำหน้าที่นิเทศได้ นอกจากนี้ทางสำนักงานการศึกษา ควรจะส่งเสริมให้โรงเรียนดำเนินการนิเทศภายในอย่างจริงจังและเป็นระบบ วิธีการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนก็มีสภาพการปฏิบัติมากที่สุดแตกต่างกัน คือ ครูผู้สอนมีการจัดทำป้ายนิเทศในโรงเรียน ส่วนผู้บริหารโรงเรียนมีการประชุมชี้แจง ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูผู้สอนเป็นผู้ทำการปฏิบัติ ส่วนผู้บริหารเป็นผู้วางแผนและจัดระบบในโรงเรียนให้มีความเข้าใจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทุกฝ่าย

ส่วนปัญหาด้านจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตรผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีปัญหาในการได้รับบริการสื่อ วัสดุอุปกรณ์การสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มณฑล คงอุทัยกุล (2530) สรุปได้ว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านการผลิตอุปกรณ์ คือ ขาดเงินในการซื้อวัสดุ และไม่มีเวลาผลิต ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์พบว่า สื่อ วัสดุอุปกรณ์การสอนที่ทางสำนักงานการศึกษาจัดส่งให้ มีจำนวนไม่เพียงพอและไม่ทันกับการใช้งาน ซึ่งสื่อบางประเภท เช่น สไลด์ วิดิทัศน์ ที่ทางโรงเรียน

ได้รับก็จะเก็บไว้ในห้องโสตของโรงเรียนทำให้ครูผู้สอนไม่ทราบ ไม่มีการสำรวจและประชาสัมพันธ์ จึงไม่ได้มีการนำไปใช้ และสื่อบางประเภทที่ทางสำนักจัดส่งให้ก็ไม่สะดวกแก่การใช้ของครู เนื่องจากมีคุณภาพไม่ดีและไม่ตรงกับความต้องการ ในเรื่องนี้ได้มีครูผู้สอนเสนอแนะไว้ว่าในการ จัดสรรงบประมาณที่ทางสำนักการศึกษาให้แต่ละเขตจัดซื้ออุปกรณ์แจกตามโรงเรียนต่าง ๆ ครูผู้สอน ควรจะได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และจัดซื้อด้วยเพื่อจะได้เหมาะสมกับสภาพและความ ต้องการจริง ๆ เนื่องจากสภาพของโรงเรียนกรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกันทางด้านขนาด และสภาพแวดล้อมทำให้ความต้องการในการใช้สื่อและอุปกรณ์แตกต่างกัน ส่วนปัญหาการจัดแหล่ง วิทยากรให้ครูได้ศึกษาค้นคว้า จากการสัมภาษณ์พบว่าส่วนมากครูไม่ค่อยมีแหล่งวิทยากรที่จะไป ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และไม่มีเวลาในการค้นคว้า แหล่งวิทยากรที่ทางโรงเรียนจัดไว้ให้ก็ไม่มีความเหมาะสมสำหรับค้นคว้า และปัญหาการจัดเอกสารคู่มือประกอบการใช้หลักสูตรอย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับที่ได้จากการ สัมภาษณ์พบว่า ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และครูผู้สอนในบางโรงเรียนในภาคกลางยังไม่ได้รับ แผนการสอนที่จัดขึ้นภายในเขต และเอกสารหลักสูตรก็มีจำนวนไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ (2530) พบปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ เช่นการ จัดส่งเอกสารล่าช้าและไม่เพียงพอ และปัญหาการจัดสภาพห้องเรียน อาคารสถานที่ให้มีความ เหมาะสม เนื่องจากโรงเรียนในกรุงเทพมหานครบางพื้นที่มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และสถานที่ตั้งของโรงเรียนส่วนมากอาศัยที่ดินของวัด หรือศาสนสถานอื่น ๆ ทำให้ไม่สามารถ ขยายพื้นที่บริเวณโรงเรียนออกได้ ทำให้ความหนาแน่นของนักเรียนในพื้นที่ไม่เหมาะสมกับ ขนาดของโรงเรียน เมื่อเทียบจำนวนนักเรียนกับขนาดห้องเรียนทำให้ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ไม่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2530)

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการวางแผนการเตรียมการสอนโดยการ จัดทำแผนงานตลอดปี ได้ส่งเสริมให้ครูผู้สอนเตรียมการสอนคือให้ทำบันทึกการสอน และมีการตรวจ บันทึกการสอนล่วงหน้า ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา ฝนคร (2532) พบว่า โรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้หลักสูตรซึ่งผู้บริหารโรงเรียนและครูร่วมกันจัดทำแผนงาน โครงการ

ของโรงเรียน วิธีการช่วยเหลือสนับสนุนครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการให้คำปรึกษาแนะนำ วิธีการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้จัดให้มีการสอนซ่อมเสริม และวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพให้ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้ส่งครูเข้ารับการอบรมที่หน่วยงานจัด ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า การส่งครูเข้ารับการอบรมทางโรงเรียนได้ประสานงานกับสำนักการศึกษาจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ ในระหว่างการปิดภาคเรียนเพื่อเสริมสมรรถภาพทางการสอนให้แก่ครู จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจและให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้สอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยได้ปฏิบัติบ่อย ๆ ทุกรายการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อได้ปฏิบัติเรียงลำดับ คือ จัดกิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน จัดกิจกรรมเน้นทักษะการแสดงออก จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถนักเรียน จัดกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรม ส่งเสริมศาสนา ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์ จัดบูรณาการภายในกลุ่ม ประสพการณ์ จัดกิจกรรมหลากหลาย และสัมพันธ์กับกลุ่มประสพการณ์อื่น แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พยายามที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เกิดประสิทธิภาพ วิธีการช่วยเหลือครูผู้สอนในการจัดหาสื่อ และอุปกรณ์การสอน ผู้บริหารโรงเรียนได้จัดวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้สำหรับผลิตสื่อให้เพียงพอ และสนับสนุนให้ครูทำการค้นคว้าเกี่ยวกับสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิบัติครูผู้สอนที่มีการผลิตสื่อขึ้นใช้ด้วยตนเองซึ่งข้อมูลจากการสังเกตพบว่า สื่อที่ผลิตขึ้นนั้นเป็นสื่อที่ง่าย ๆ ทำด้วยวัสดุที่ทางโรงเรียนจัดหาให้ เช่น แผนภูมิ เพลง บัตรคำ การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ประเมินจากการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ ป.02 และประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และประเมินจากการปฏิบัติกิจกรรมน้อยที่สุด จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนยังเน้นการสอนโดยยึดคะแนนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นตัวบ่งบอกความสำเร็จของกิจกรรมการเรียนการสอนของครู และมีการสนับสนุนด้านการวัดและประเมินผลได้ร่วมมือกับกลุ่มโรงเรียนจัดทำเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ ส่วนการส่งเสริมหรือพัฒนาครูผู้สอนในการวัดและประเมินผลส่วนใหญ่ให้คำปรึกษา แนะนำ และจัดเอกสารวิชาการให้แก่ครูได้ศึกษา จากข้อมูลดังกล่าวแสดง

ให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนสนับสนุนครูผู้สอนในการจัดทำเครื่องมือวัดผล สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียน ซึ่งให้โรงเรียนมีหน้าที่ประเมินผล ตัดสิน และอนุมัติผลการเรียน และในจุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และด้านกระบวนการ ถ้าพบว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ ก็ให้ครูผู้สอนวินิจฉัย หาข้อบกพร่อง แล้วสอนซ่อมเสริม โดยการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532) ซึ่งในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริม ผู้บริหารโรงเรียนได้ให้คำปรึกษา แนะนำ และจัดหาเอกสารวิชาการให้อ่าน

ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาลืออยู่ในระดับปานกลาง คือ การให้การสนับสนุนครูผู้สอนใช้สื่อประกอบการสอนข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้บริหารได้จัดสื่อประกอบการสอนให้หลายอย่าง และมีห้องสำหรับเก็บอุปกรณ์การสอนไว้เป็นสัดส่วน ทั้งยังส่งเสริมให้ครูได้ผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง และจากการสังเกตและสัมภาษณ์ครูผู้สอนเองพบว่ามีครูอีกบางส่วนไม่ได้ใช้สื่อประกอบการสอน เนื่องจากเกิดความยุ่งยาก และไม่สะดวกในการใช้สื่อที่ผู้บริหารจัดหาให้ เช่น สไลด์ วิดีทัศน์ และไม่มีความสะดวกเหมาะสมกับกิจกรรมและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวดำเนินการของหลักสูตร ฉบับปรับปรุง และการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการวัดและประเมินผล ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากผู้บริหารโรงเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล เกณฑ์การวัดและประเมินผล อีกประการหนึ่งผู้บริหารมักจะเน้นที่การสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าที่จะให้ความสนใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ตลอดจนการที่ผู้บริหารไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และได้มีการจัดครูเข้าสอนแยกเป็นแขนงวิชาทำให้การวัดและประเมินผลออกมาในหลายลักษณะตามธรรมชาติของวิชาต่าง ๆ และเกิดความยุ่งยาก และสับสน

ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีการปฏิบัติสอดคล้องกัน ในด้านการจัดการเรียนการสอนได้ มีการเตรียมการสอนโดยการจัดทำบันทึกการสอนล่วงหน้า 1 สัปดาห์ โดยได้ศึกษาเอกสารหลักสูตร และเอกสารที่เกี่ยวข้อง จัดทำกำหนดการสอนเป็นหน่วยการเรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยการสอนคนเดียวบูรณาการภายในกลุ่มประสบการณ์

มากที่สุดและมีการเตรียมตัวนักเรียนก่อนสอน โดยการจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกต พบว่า ครูมีการเตรียมการสอน โดยการทำบันทึกการสอนเป็นส่วนใหญ่และมีบางส่วนที่ไม่ได้จัดทำ ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการสัมภาษณ์ ทราบว่าสาเหตุที่ไม่ได้จัดทำ เพราะมีบันทึกการสอนของทางเขตอยู่แล้วเลขยึดเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งบางวันก็ไม่ได้สอนตรงตามแผน และเป็นครูประจำชั้นซึ่งทำหน้าที่สอนทุกวิชาไม่มีเวลาในการจัดทำ จึงดูแนวตามหนังสือแบบเรียนสำเร็จรูปของสำนักพิมพ์เอกชนต่าง ๆ มีการจัดบรรยากาศภายในห้องเรียน และจัดเตรียมสื่อ และอุปกรณ์ประกอบการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูได้ปฏิบัติเป็นประจำ ได้แก่ ส่งเสริมให้ประพัตินเป็นคนดี และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่วนกิจกรรมที่ปฏิบัติบ่อย ๆ ได้แก่ การจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริง จัดกิจกรรมหลากหลายโดยเน้นทักษะกระบวนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมปลูกฝังนิสัยรักการประหยัดโดยส่งเสริมให้ใช้วัสดุท้องถิ่น และกิจกรรมที่ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ได้แก่ การจัดกิจกรรมสัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่น การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พัฒนาความมั่นใจในตนเอง แสดงออกอย่างเสรี และมีความสนุกสนาน จัดกิจกรรมปลูกฝังการวางแผนอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนร่วมอภิปราย เสนอแนะ หาทางแก้ปัญหา และปรับปรุงการฝึกปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตรฉบับปรับปรุง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนเข้าใจในวัตถุประสงค์ และแนวดำเนินการ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากว่าเคยผ่านการอบรมการใช้หลักสูตรที่ทางหน่วยงานจัดขึ้น ตลอดจนมีทักษะ ความรู้ในแขนงวิชาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งทักษะ และความรู้ ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพราะจะส่งผลให้มีความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนมากกว่าผู้ที่มีทักษะ ความรู้ น้อยกว่า และจากการสังเกตการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนได้มีการสอนตามขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้กล้าแสดงออก ส่วนกิจกรรมที่ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีสภาพการปฏิบัติแตกต่างกัน คือ การจัดกิจกรรมบูรณาการภายในกลุ่มประสบการณ์ โดยครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ปฏิบัติบ่อย ส่วนครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะว่าครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ครูคนเดียวสอนทั้งกลุ่มประสบการณ์ และได้ดำเนินการสอนมาแล้ว 1 ปี ทำให้เกิดความเข้าใจและมีทักษะที่จะคิดประยุกต์การจัดกิจกรรมมากกว่าครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในการที่จะบูรณาการกิจกรรมภายในกลุ่มประสบการณ์ เพื่อให้เกิดพฤติกรรม และคุณลักษณะนิสัยตามความมุ่งหวังของหลักสูตร แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะของครูผู้สอนบางส่วน พบว่า การที่จัดครูเข้าสอนคนเดียวทั้งกลุ่มประสบการณ์ ทำให้ครูไม่สามารถสอนได้ครบทุกแขนงวิชา และจะทำให้พฤติกรรมของนักเรียนเน้นไปทางแขนงวิชาที่ครูผู้สอนถนัดเท่านั้น ส่วนวิชาที่ครูผู้สอนไม่ถนัดก็จะถูกละเลยไป และมีความคิดว่าการสอนแบบบูรณาการไม่ได้ผล และทำให้เกิดความยุ่งยาก จึงได้เสนอให้ผู้บริหารโรงเรียน จัดครูเข้าสอนแยกเป็นแขนงวิชาในปีต่อมา จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนบางส่วนยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ที่บูรณาการเป็นหน่วยการเรียน และมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ โดยเน้นให้เกิดพฤติกรรม 4 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และการจัดการ ส่วนการใช้สื่อประกอบการสอน จากการสังเกตพบว่าครูผู้สอนได้ใช้สื่อประกอบการสอนโดยใช้ร่วมกับนักเรียน สื่อประเภทของจริงมากที่สุด และวิดิทัศน์น้อยที่สุด ใช้สื่อประกอบการสอนผลศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสื่อการสอนผลศึกษามีจำนวน เพียงพอกับจำนวนนักเรียนและการจัดกิจกรรมเน้นให้เด็กได้แสดงออกและมีความสนุกสนาน จึงใช้สื่อประเภทของจริง เพื่อสร้างความสนใจเด็ก และจากข้อมูลข้างต้นมีการที่ใช้สื่อประเภทวิดิทัศน์น้อยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พวงเพ็ญ เปล่งปลั่ง (2529) ที่พบว่าสื่อการสอนที่ครูใช้น้อยที่สุด คือ วิดิทัศน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบางโรงเรียนยังไม่มีสื่อด้านนี้ และลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ยังไม่มีเนื้อหากิจกรรมที่จำเป็นต้องใช้สื่อประเภทวิดิทัศน์ประกอบการสอน

การวัดและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนจัดทำเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจากการสังเกตพบว่าส่วนใหญ่ครูจัดทำเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้เป็นแบบทดสอบ ซึ่งยึดแนวทางจากหนังสือแบบเรียนสำเร็จรูปของสำนักพิมพ์เอกชน โดยวัดหลังจากที่สอนจบหน่วยการเรียน ส่วนเครื่องมือวัดผลปลายภาคเรียนได้จัดทำร่วมกับคณะครูในกลุ่มโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้มากที่สุด คือ แบบทดสอบ มีการประเมินผลปลายภาคเรียนโดยการสุ่มจากคะแนนทดสอบ และผลการผ่านเกณฑ์จุดประสงค์การเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนยังมุ่งเน้นวัดผลด้าน

ความรู้มากกว่าพฤติกรรม และค่านิยม ซึ่งสอดคล้องกับ มีนา คงสุริยะนาวัน (2528) พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมีปัญหาเรื่องครูไม่ค่อยเข้าใจแนวทางและวิธีวัดผล และการวัดการปฏิบัติยังไม่มีเกณฑ์ ไม่เป็นระบบ ซึ่งแนวทางการประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง ที่กำหนดให้มีการวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และการจัดผลปลายภาคเรียนเพื่อตัดสินผลการเรียน คือ ต้องมีการประเมินจุดประสงค์การเรียนรู้ใน ป.02 หลาย ๆ ครั้ง ตลอดทั้งปีบันทึกผลคะแนน แล้วหาค่าเฉลี่ยเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยที่ใช้เครื่องมือวัดผลเช่น แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และประเมินผลงาน เพื่อให้ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้หลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้เป็นเพราะครูยังไม่เข้าใจวิธีการสร้างเครื่องมือวัดผล และการตามแนวทางวัดและประเมินผลของหลักสูตรเป็นการยุ่งยาก และมีปัญหาสำหรับครู ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2533) พบว่า การวัดผลตามแนวทางของหลักสูตรฉบับปรับปรุงเป็นการเพิ่มงานธุรการให้กับครูสอนเป็นอย่างมาก สำหรับการสร้างเครื่องมือวัดผลปลายภาคเรียน ครูผู้สอนมีการจัดร่วมกันในระดับกลุ่มโรงเรียน นับว่าเป็นการปฏิบัติตามแนวค่านิยมการของหลักสูตรฉบับปรับปรุงที่มุ่งครูผู้สอนได้จัดผลด้วยตนเอง ส่วนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนคือให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงตามสภาพการณ์ และให้นักเรียนได้แสดงออกตามความสนใจ เป็นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกิจกรรมช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาการเรียน คือสอนเป็นกลุ่ม และกิจกรรมส่งเสริมความสามารถพิเศษ คือ ให้นักเรียนได้แสดงออกตามความสนใจและความถนัด ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูผู้สอนบางโรงเรียนได้ส่งเสริมความสามารถพิเศษ นักเรียนโดยการจัดส่งเข้าประกวดตามความสามารถของนักเรียนที่หน่วยงานเอกชนจัดขึ้น เช่น การประกวดร้องเพลงของบริษัทสยามกลการ การประกวดหุ่นน้อยแฟนต้าฮุกทูต และส่งผลงานทางด้านศิลปะเข้าประกวด ฯลฯ

ส่วนปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีปัญหาในการจัดหาสื่อ และอุปกรณ์การสอนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน โดยเฉพาะสื่อและอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับส่งเสริมความสามารถพิเศษแต่ละด้านของนักเรียน เช่น อุปกรณ์ดนตรี พลศึกษา และศิลปศึกษา ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า สื่ออุปกรณ์การสอนเหล่านี้จะมีเพียงพอในโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและผู้ปกครองในท้องถิ่น และปัญหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

ระเบียบการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร จากการสัมภาษณ์พบว่าครูไม่ได้จัดทำเป็นระยะ ๆ แต่จะรวบยอดจัดทำเพียงครั้งเดียวเมื่อปลายภาคเรียน และขาดทักษะการสร้างเครื่องมือในการวัดผล ไม่ค่อยได้วัดความรู้พื้นฐาน และทักษะเบื้องต้นของนักเรียนก่อนสอน ไม่วิเคราะห์ผลการเรียนเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน ไม่สามารถเลือกใช้และสร้างเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และปัญหาการวิเคราะห์เนื้อหาให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้อันใน ป.02 จากการสัมภาษณ์พบว่า หลักสูตรกำหนดเนื้อหาลักษณะต่าง ๆ ทำให้ยากแก่การตัดสินใจว่าจะสอดคล้องกับจุดประสงค์ใดบ้าง และปัญหาการจัดกิจกรรมบูรณาการภายในกลุ่มประสบการณ์ทุกแขนงวิชา ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดครูเข้าสอนแยกตามแขนงวิชา จึงส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นทักษะเฉพาะวิชาของแต่ละแขนงวิชา ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์พบว่า การจัดครูสอนคนเดียวทั้งกลุ่มประสบการณ์มีปัญหาในด้านความถนัดในทักษะบางอย่าง ส่งผลให้การจัดกิจกรรมแบบบูรณาการไม่ได้ผล ซึ่งสอดคล้องกับปรีชา นิพนธ์พิทยา (2533) พบว่าครูสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ไม่สามารถสอนได้ครบทุกแขนงวิชา เพราะข้อจำกัดด้านการไม่มีความรู้ ความชำนาญ ในแขนงวิชาใดวิชาหนึ่ง จึงทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์นี้ด้อยคุณภาพไป สำหรับการจัดกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรมตามโอกาส ครูผู้สอนมีปัญหาน้อยทั้งนี้เนื่องจากลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละแขนงวิชาจะมีการสอนสอดแทรกคุณธรรมได้ทุกโอกาส

จากสาระสำคัญดังกล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 สังกัดกรุงเทพมหานคร มีสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีสภาพการปฏิบัติสอดคล้องกันคือ ในด้านการแปลงหลักสูตรสู่การสอน สภาพที่พบทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนมีการเตรียมตัวล่วงหน้าก่อนที่จะดำเนินการใช้หลักสูตร ตั้งแต่การที่ผู้บริหารได้ดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตร ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตรโดยการเข้าอบรม ประชุม สัมมนา และการจัดหาเอกสาร มาให้ครูได้ศึกษา โดยปัญหาที่พบ คือ การที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถดำเนินงานได้ตามแผนที่กำหนดไว้ การนิเทศภายในยังไม่ได้ได้รับความเชื่อถือจากครูผู้สอนเท่าที่ควร เนื่องจากใช้บุคลากรในการนิเทศที่ไม่มี ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการนิเทศภายใน ส่วนด้านการจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้

หลักสูตร สภาพการปฏิบัติที่พบ คือ ผู้บริหารจัดครูเข้าสอนโดยใช้ดุลพินิจของตนเอง โดยจัดครูพิเศษสอนแยกตามแขนงวิชามากกว่าให้ครูประจำชั้นคนเดียวสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนโรงเรียนจะได้มาจาก 2 แหล่ง คือ สำนักการศึกษาจัดให้ และโรงเรียนร่วมกันชุมชนดำเนินการจัดหาด้วยตนเอง โดยสื่อการสอนที่มีมากที่สุดคือ สื่อการสอนพลศึกษา สำหรับกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน ได้ร่วมกันจัดแสดงนิทรรศการผลงานของนักเรียน ตลอดจนมีการประกวดความสามารถของนักเรียนทุกปี และการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรพบว่า ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนใช้วิธีการนิเทศที่หลากหลาย เช่น ประเมินผลการเรียนของนักเรียน สังเกตการสอนและซักถามปัญหาจากครู ส่วนปัญหาด้านปัจจัยและสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตร คือ การที่ครูผู้สอนมีปัญหาในการรับบริการสื่อ วัสดุอุปกรณ์การสอน เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์การสอนที่ทางสำนักงานการศึกษาจัดส่งให้มีจำนวนไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมกับการนำมาประกอบการสอน เนื่องจากมีคุณภาพไม่ดีและไม่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน ดังนั้นการจัดสรรงบประมาณที่ทางสำนักงานการศึกษาในแต่ละเขตจัดซื้ออุปกรณ์แจกตามโรงเรียนต่าง ๆ ครูผู้สอนควรจะได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและจัดซื้อด้วย เพื่อจะได้เหมาะสมกับสภาพความต้องการจริง ๆ ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เอกสารหลักสูตรมีจำนวนไม่เพียงพอและด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สภาพการปฏิบัติที่พบทั้งของผู้บริหารและครูผู้สอน คือ การที่ผู้บริหารมีการวางแผนการเตรียมการสอน โดยจัดทำเป็นแผนงานตลอดปี ครูผู้สอนดำเนินการทำบันทึกการสอนล่วงหน้า มีการเพิ่มสมรรถภาพการสอนของครูโดยให้เข้ารับการอบรมระหว่างการปิดภาคเรียน ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานจัดกิจกรรมเน้นทักษะการแสดงออก จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริง จัดกิจกรรม หลากหลายโดยเน้นทักษะกระบวนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมปลูกฝังนิสัยรักการประหยัด จากการจัดกิจกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทั้งครูผู้สอน และผู้บริหารเข้าใจวัตถุประสงค์ และแนวดำเนินการของหลักสูตรอย่างแท้จริง สำหรับการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูนั้น พบว่าครูผู้สอนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมในสามขั้นตอน คือ ขั้นนำขั้นสอน และขั้นสรุป โดยเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออก ส่วนการวัดผลและประเมินผลนั้นครูผู้สอนดัดแปลงเครื่องมือการวัดผลจากที่มีอยู่แล้วมาใช้ ประเมินผลโดยการสรุปจากคะแนนทดสอบและผลการผ่านเกณฑ์จุดประสงค์การ

เรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนยังเน้นวัดผลด้านความรู้มากกว่าพฤติกรรมและค่านิยม แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนยังไม่เข้าใจการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรอย่างแท้จริง ปัญหาที่พบได้แก่ อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และคุณภาพของสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนแต่ละวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปกรณ์สำหรับส่งเสริมความสามารถของนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ดนตรี ศิลปศึกษา เป็นต้น และปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง ส่งผลให้การปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลไม่ได้จัดทำเป็นระยะ ไม่วิเคราะห์ผลการเรียนเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน และไม่สามารถเลือกใช้และสร้างเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงาน

1. ควรมีการจัดเตรียมบุคลากรทุกฝ่ายในการใช้หลักสูตรในระดับต่าง ๆ ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ล่วงหน้า โดยเฉพาะในระดับโรงเรียน เพื่อผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนจะได้มีการเตรียมพร้อมด้านต่าง ๆ ก่อนนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ
2. ควรมีการสนับสนุนช่วยเหลือด้านเอกสาร และแหล่งค้นคว้าทางวิชาการแก่โรงเรียนอย่างเพียงพอ สืบหาความต้องการของโรงเรียน และติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่บริการเอกสารเป็นการอำนวยความสะดวก แก่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ควรมีการเพิ่มพูนความรู้ โดยการอบรม สัมมนา หรือประชุมปฏิบัติการเป็นระยะ ๆ แก่ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้อย่างทั่วถึง
4. ควรเร่งดำเนินการเพิ่มพูนความรู้ โดยการประชุมปฏิบัติการให้กับครูผู้สอนในเรื่องการจัดการเรียนการสอน จัดทำแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ที่เป็นลักษณะบูรณาการ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
5. การมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนอย่างทั่วถึง สม่ำเสมอ และจัดให้มีจำนวนบุคลากรทางด้านงานนิเทศในแต่ละเขตให้เหมาะสมกับจำนวนโรงเรียนและครู

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน

1. ควรจัดส่งครูผู้สอนเข้ารับการฝึกอบรม สัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
2. ควรมีการส่งเสริม สนับสนุนด้านเอกสาร และแหล่งวิชาการ ตลอดจนให้บริการด้านวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอน และเอกสารประกอบหลักสูตร แก่ครูผู้สอนอย่างทั่วถึง
3. การจัดครูเข้าสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ควรพิจารณาวุฒิและประสบการณ์ของครู ตลอดจนทักษะพิเศษหลาย ๆ ด้าน และสอบถามความสมัครใจ มีเจตคติที่ดีต่อการสอน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
4. ควรมีการประชุมปฏิบัติการร่วมกันในการจัดทำแผนการสอน วัสดุประกอบหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเครื่องมือวัดผล โดยมีการวางแผนในการจัดทำในช่วงปิดภาคเรียน
5. ควรมีการศึกษา และทำความเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จากเอกสารที่ได้รับจากหน่วยงานต้นสังกัดให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อประโยชน์ในการนำหลักสูตรไปใช้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในกลุ่มประสบการณ์อื่น
2. ควรมีการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2
3. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2